

Heikki Eeronheimo & Jari Ilmonen

Metsähallituksen vastuulajien tila ja suojelutaso vuonna 2006

Lapinhilpi

Arctagrostis latifolia (R. Br.) Griseb.

- Luonnonsuojeluasetus: uhanalainen, rauhoitettu
- Luontodirektiivi: liitteiden II ja IV laji
- Uhanalaisuusluokka vuonna 2000: VU, vaarantunut
- **Suojelutason kokonaisarvio vuonna 2006: suotuisa**

Kuva: Heikki Eeronheimo

Levinneisyysalue ja esiintyminen

Lapinhilven levinneisyysalueen pinta-ala on 900 km². Pinta-ala on määritetty nykyisten, toisistaan korkeintaan 50 km:n etäisyydellä sijaitsevien 10x10 km:n esiintymisruutujen muodostamina alueina. Lajia esiintyy viidellä ruudulla Metsä-Lapissa ja Peräpohjolassa (kuva 1).

Lapinhilven levinneisyyden kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1980–2006. Laji löydettiin Suomesta ensimmäisen kerran vuonna 1968 Sodankylästä, Urho Kekkosen kansallispuistosta (Rintanen 1971). Levinneisyysalue on sen jälkeen kasvanut uusien esiintymien löytymisen myötä: laji löydettiin vuonna 1978 Kittilän koillisosista (Kurtto & Vuokko 1986) ja 1993 Sallan Tuntsalta (Rintanen 1994).

Lajin levinneisyys Suomessa tunnetaan kohtalaisesti. Sen esiintyminen Suomessa on tunnettu vasta varsin lyhyen aikaa, ja kartoitustehokkuus Keski-Lapissa eli nykyisten kasvupaikkojen välialueilla on melko heikko. Todennäköisesti esiintymiä löytyisi lisää (jopa saman verran kuin nykyisin tunnetaan) myös nykyisen levinneisyysalueen ruutujen välistä, eli levinneisyysalue voi tulla yhtenäisemmäksi ja laajemmaksi tiedon parantuessa.

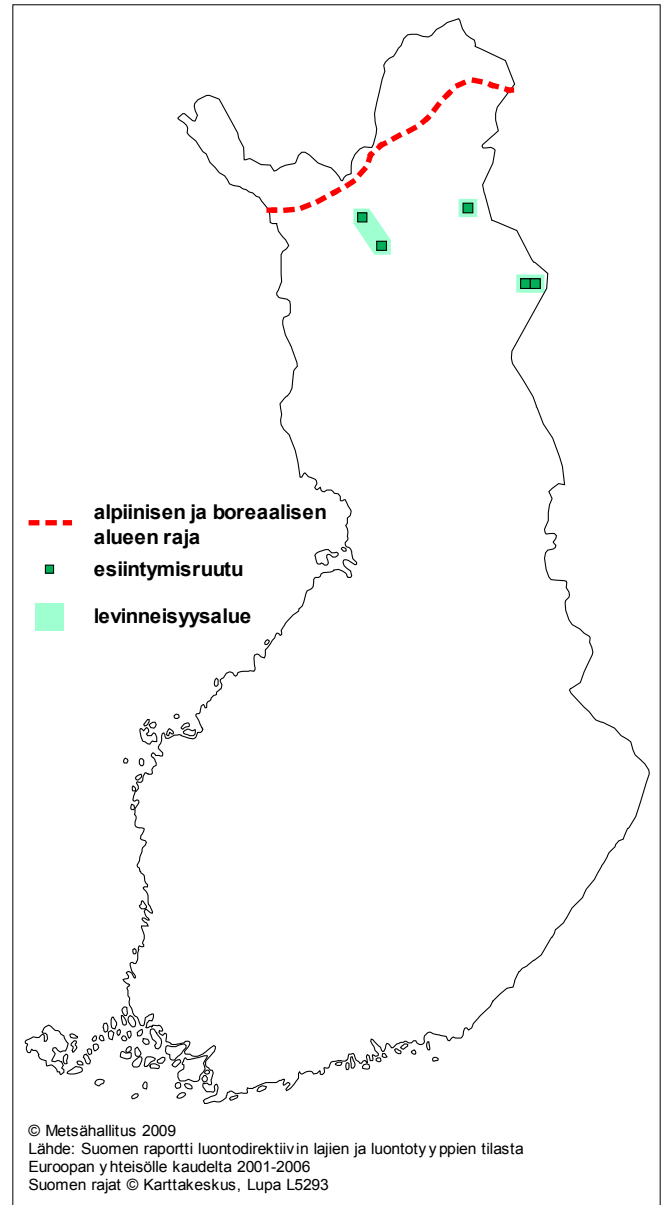
Lapinhilven levinneisyysalueen tila on arvioitu suotuisaksi.

Populaatiokoko

Kukkivien versojen (yksilöiden) kokonaismäärää (taulukko 1) on arvioitu vuosina 2002–2006 tehtyjen kaikkien esiintymien maastokartoitusten ja seurantojen perusteella. Suurimmalta osalta esiintymiä kukkivien versojen arviointi perustuu otokseen, jossa kasvuston läpi vedetyltä linjalta tai linjoilta (2 m:n levyinen kaista, joka jaettu 1 m x 2 m:n ruutuihin) on laskettu kukkivat versot. Osalla esiintymistä kukkivat versot on arvioitu kahtena vuotena. Näiltä on laskettu keskiarvo ja määritetty minimi ja maksimi. Muilla on käytetty yhden vuoden tuloksia. Populaatiokoon arviona on käytetty havaintojakson 2002–2006 havaintopaikkakohtaisten arviointien keskiarvojen summaa eli noin 28 000 kukkivaa versoa. Linjatosten ruutujen versotiheyksien vaihtelun perusteella on arvioitu myös populaatioarvion 95 %:n luottamusvälit. Populaatiokohtaisten luottamusvälien (ottaen huomioon myös eri vuosina tehdyt inventoinnit) laajimman mah-

Taulukko 1. Lapinhilven populaatiokoko.

	Suomessa yhteensä	Borealisella alueella	Alpiinisella alueella
Kukkivia versoja	28 000	28 000	–
Kasvustojen ala, a	550	550	–
Havaintopaikkoja	7	7	–
1x1 km -ruutuja	7	7	–

Kuva 1. Lapinhilven levinneisyys.

dollisen vaihtelun mukainen väli on 14 000–47 000 kukkivaa versoa. Kasvuston kokonaispinta-ala on määritetty GPS-laitteella isoista kasvustoista tai mittaamalla pienistä kasvustoista, ja arviona kokonaispinta-alasta on esitetty näiden mittauksen summa. Seurantakäynneillä ei ole havaittu merkittäviä muutoksia. Sen takia pinta-aloja ei ole määritetty vuoden 2006 seurantakäynneillä ja tiedot ovat vuosilta 2002–2003. Kaikki esiintymät ovat kohtuullisen suuria ja laajoja: kaikissa on yli 100 kukkivaa versoa ja yhtä lukuun ottamatta kaikkien pinta-ala on yli 10 aaria. Pienimmän esiintymän kasvuston pinta-ala on 3 aaria ja siinä on yli 300 kukkivaa versoa. Ympäristöhallinnon Eliölajit-tietojärjestelmään on tallennettu seitsemän lapinhilven havaintopaikkaa seitsemästä 1x1 km:n ruudusta.

Seurantatietojen perusteella lapinhilven populaatioiden kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1995–

2006. Vuosien välillä on havaittu merkittävää vaihtelua kukkivien versojen määrässä kahdella Kittilän esiintymällä ja kolmella Sallan esiintymällä vuonna 2006. Kaikilla paikoilla versomäärät olivat vähentyneet joko runsaasti (Kittilän paikat 2002–2006: 50–70%) tai vain hieman (Sallan paikat 2003–2006: 2–25 %). Erot kertonevat kuitenkin lähinnä vuosien välisestä vaihtelusta. Vuosien 2002/2003 ja vuoden 2006 tietoja vertaamalla ei voi tehdä johtopäätöksiä kukkivien versojen määrän kehityssuunnasta, sillä ajanjakso on liian lyhyt ja seurantakertoja liian vähän.

Pidemmällä aikavälillä muutosta voidaan arvioida vain esiintymien määrän ja 1x1 km:n ruutujen määrän muutoksina. Vuonna 1993 löytyneistä Sallan esiintymistä kaksi on mahdollisesti hävinnyt, mutta vuonna 2001 Sallasta löytyi kolme uutta esiintymää. Kaikista tunnetusta yhdeksästä esiintymästä kaksi (22 %) on siis mahdollisesti hävinnyt. Kyseisiä esiintymiä on etsitty 2–3 kertaa ja ne on luokiteltu kesän 2006 etsintöjen jälkeen hävinneiksi. Esiintymät ovat olleet todennäköisesti pieniä (aiempaa varmaa tietoa kyseisten paikkojen koosta ei ole), jolloin niitä on hankala löytää uudelleen. Ensihavaintojen sijaintitiedot olivat kuitenkin kohtuullisen tarkat. Kasvupaikoilla ei ole tapahtunut muutoksia (sijaitsevat Tuntsan erämaa-alueella) ja mahdollisen häviämisen syyt ovat lähinnä luontaisia. Jos esiintymät ovat hävinneet pienen versomäärän vuoksi, niiden vaikutus kukkivien versojen kokonaismäärään on hyvin vähäinen. Siksi populaatiokoko voidaan pitää vakaana.

Vuonna 2001 löydettyjen uusien esiintymien kukkivien versojen määrä on noin 11 200, ja esiintymistä yksi oli huomattavan laaja ja runsas. Jos oletetaan, että mahdollisesti hävinneet esiintymät olivat pieniä, tiedossa oleva kokonaisversomäärä lienee kasvanut yli 10 000 kukkivalla versolla. Uudet esiintymät ovat kuitenkin todennäköisesti olleet olemassa jo pitkään, joten todellisesta kasvusta ei ole kysymys.

Lapinhilven populaatiokoko tunnetaan kohtalaisesti. Vaikka tiedossa olevat esiintymät on inventoitu kattavasti, uusia esiintymiä voi löytyä kohtuullisen paljon suhteessa tunnettuihin.

Lapinhilven populaation tila on arvioitu suotuisaksi.

Lajin elinympäristöt

Lapinhilven elinympäristöä ovat lähdevaikutteiset soidenreunusten nevarämeet, lähteiset avosuot (nevat ja letot), lähteiset ruoho- ja heinäkorvet sekä lähteiköt. Lähtökohtana lajin asuttaman elinympäristön määrittämiselle on ollut kasvustojen turvaamiseksi vaadittava raajuus, mikä käytännössä tarkoittaa riittävän kosteuden ja lähdevesivaikutuksen turvaamista. Näin määritellen lajin

asuttaman elinympäristön pinta-alaksi saatiin yhteensä 20,95 ha eli noin 0,2 km².

Lajin elinympäristön kehityssuunta on arvioitu vakaaksi tarkastelujaksolla 1980–2006. Lapinhilven tunnetut elinympäristöt ovat yhtä lukuun ottamatta luonnontilaisia, yhdellä muuttuneellakin muutokset ovat hyvin vähäisiä. Lajille soveliaiksi tulkittavilla elinympäristöillä luonnontilan muutokset ovat vähäisiä lajin levinneisyysalueen tuntumassa Keski-Lapissa. Lapinhilven elinympäristöjen ala ja tila tunnetaan hyvin.

Lajin elinympäristön tila on arvioitu suotuisaksi.

Lajiin vaikuttaneet ja vaikuttavat tekijät sekä tulevaisuuden ennuste

Historiallisia lapinhilven esiintymiin haitallisesti vaikuttaneita tekijöitä ei ole tiedossa.

Nykyisellä levinneisyysalueella ei ole lajin nykyisiin esiintymiin tai potentiaaliin kasvupaikkoihin kohdistuvia merkittäviä uhkatekijöitä. Kittilän toisen esiintymän läpi menee huonokuntoinen tie, jolla ei kuitenkaan tällä hetkellä ole vaikutusta esiintymään. Tietä rakennettaessa lienee tuhoutunut versoja, mutta nyt niitä kasvaa tien päälläkin.

Lajin tulevaisuuden ennusteen arvioidaan olevan suotuisa. Riski taantumiselle on pieni, koska uhkatekijöitä nykyisille esiintymille ei ole. Myöskään lajille soveltuviin elinympäristöihin ei sen levinneisyysalueella tai sen tuntumassa kohdistu juuri uhkatekijöitä. Tunnetut populaatiot ovat elinvoimaisia ja mahdolliset taantumisen syyt tai uhkatekijät ovat luontaisia.

Suojelutilanne ja hoitotoimet

Kuusi lapinhilven tunnetusta seitsemästä (86 %) esiintymästä (taulukko 2), 93 % kukkivista versoista ja 97 % kasvustojen pinta-alasta on Natura-alueilla, joiden toteutustapana on luonnonsuojelulaki tai erämaalaki. Kaikki lajin kasvupaikat ovat luonnontilaisia ja syrjäisillä seuduilla. Lajia esiintyy kolmella Natura-alueella ja suojelukohteella: Tuntsan erämaa-alueella (4 kasvupaikka), Urho Kekkosen kansallispuistossa (1 paikka) ja Pomokairan vanhojen metsien suojeluohjelmakohteella (1 paikka). Suojelukohteiden ulkopuolella oleva paikka on Metsähallituksen maalla, ja metsäautotie menee esiintymän läpi. Esiintymä on metsätalouden tulostoiminnan tiedossa, se on tallennettu haltijan paikkatietojärjestelmään ja olemassa olevan ohjeistuksen mukaisesti tien kunnostukseen ei saa ryhtyä ilman yhteydenottoa luontopalveluihin. Näin ollen sitä voidaan pitää turvattuna. Laji on ollut rauhoitettuna vuosina 1983–1992 ja uudelleen vuodesta 1997 lähtien.

Lapinhilven kasvupaikoilla ei ole tehty hoitotoimia.

Taulukko 2. Lapinhilven olemassa olevien havaintopaikkojen jakautuminen suojelualueille (sis. erämaa-alueet), suojeluohjelma-alueille ja niiden ulkopuolelle sekä Metsähallituksen alueille. Lähde: ympäristöhallinnon Eliölajit-tietojärjestelmä 2.1.2007.

Omistaja	Natura	Luonnon-suojelualue	Luonnon-suojeluohjelma	Naturan tuoma lisäys	Suojelu yhteensä	Ei suojeltu	Kaikki yhteensä
Mh	6	5	1	–	6	1	7
muu	–	–	–	–	–	–	–
Yhteensä	6	5	1	–	6	1	7

Suojelu-, hoito- ja tiedonkeruutarve

Lapinhilven suojelemiseksi ei ole tarvetta perustaa lisää suojelualueita, ainoa suojelualueiden ulkopuolellakin oleva kasvupaikka on turvattu. Esiintymät ovat yhtä luukuun ottamatta luonnontilaisia. Yhden esiintymän läpi menevä metsäautotie ei kuivata esiintymää eikä siis edellytä hoitotoimenpiteitä.

Tiedossa olevat lajin esiintymät on tarkistettu ja kar-toitettu perusteellisesti. Löytymättä jääneitä esiintymiä on etsitty 2–3 kertaa, eikä niitä kannata enää aktiivisesti etsiä (luokiteltu hävinneiksi). Luontotyyppikartoituksen ja muun työn yhteydessä lajiin tulee kiinnittää huomiota varsinkin Metsä-Lapissa ja Inarin Lapissa uusien esiintymien löytämiseksi.

Lapinhilven seurannat on perustettu vuosina 2002–2003: kukkivat versot lasketaan tai arvioidaan seuranta-linjojen avulla otostaen. Osalla esiintymistä (5/7) seuranta on toistettu vuonna 2006. Seuraavan kerran seuranta toistetaan vuonna 2012 noin viidellä esiintymällä: vuonna 2006 tutkimattomat sekä 2–3 toistoa vuoden 2006 seuranta-kohteilla.

Kirjallisuutta

Eeronheimo, H. 2007: Lajien suojelutason raportointi EU:lle 2007 & Metsähallituksen vastuulajien tila 2006 -arviointi. Lapinhilpi. – Julkaisematon raportti (asianumero 4915/41/2007), Metsähallitus, Vantaa, 21.12.2007. 18 s.

Kurto, A. 1997: Lapinhilpi – ryssgräs. – Teoksessa: Ryt-täri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä, Helsinki. S. 67.

Kurto, A. & Vuokko, S. 1986: Lapinhilpi (*Arctagros-tis latifolia*), pohjoinen heinäharvinaisuus. – Lutukka 2: 21–24.

Rautiainen, V.-P., Rytteri, T., Kurto, A. & Väre, H. (toim.) 2002: Putkilokasvien uhanalaisuuden arviointi – lajikohtaiset perustelut. – Suomen ympäristö 593: 1–194.

Rintanen, T. 1971: *Arctagrostis latifolia* Suomessa. – Luonnon Tutkija 75: 172–173.

Rintanen, T. 1994: Lapinhilpi (*Arctagrostis latifolia*) Pohjois-Sallassa (Ks). – Lutukka 10: 58–59.

Rytteri, T., Rautiainen, V.-P., Kempainen, E. & Alanen, A. 2001: Putkilokasvit. – Teoksessa: Ilmonen, J., Rytteri, T. & Alanen, A. (toim.), Luontodirektiivin kasvit ja selkärangattomat eläimet, Suomen Natura 2000 -ehdotuksen luonnontieteellinen arviointi. Suomen ympäristö 510: 17–71.

Metsähallituksen vastuulajien tilan ja suojelutason arviointi on tehty luontodirektiivin vuosia 2001–2006 koskevan raportoinnin yhteydessä. Suojelutaso ja sen osatekijät (levinneysalue, populaatio, lajin elinympäristö, ennuste lajin tulevaisuudesta) arvioitiin luokituksella suotuisa–epäsuotuisa riittämätön–epäsuotuisa huono. Heikki Eeronheimo on vastannut arvioinnista. Eija Kempainen ja Katariina Mäkelä ovat osallistuneet arvioinnin tekemiseen. Jari Ilmonen on toimittanut tämän lomakkeen arviointimateriaalin pohjalta.

Suomen raportti EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta kaudelta 2001–2006 on osoitteessa: www.ymparisto.fi > Luonnonsuojelu > Suojeluohjelmat ja ... > Natura 2000 -verkosto > Raportti luontodirektiivin toimeenpanosta Suomessa 2001–2006

Luontodirektiivin raportoinnin laji- ja luontotyyppikohtaiset arvioinnit ja niiden yhteenvedot eri luonnonmaantieteellisiltä alueilta kaikissa EU-maissa ovat osoitteessa: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>

Suosittelava viittaus: Eeronheimo, H. & Ilmonen, J. 2009: Metsähallituksen vastuulajien tila ja suojelutaso vuonna 2006. Lapinhilpi – *Arctagrostis latifolia* (R. Br.) Griseb. – Tietolomake, lajit. Metsähallitus, 4 s. <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/lapinhilpi_2006.pdf>

Ulkoasu ja taitto Marianne Katainen, kansikuva ja kartta Heikki Eeronheimo

© Metsähallitus 2009